

**МОЯ РОСІЙСЬКА
БАБУСЯ
ТА ЇЇ
АМЕРИКАНСЬКИЙ
ПИЛОСОС**

РОМАН

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2012**

Розділ 1

А було це так.

Стояв пекучий літній день, і я трохи задрімав пополудні, потім прочувався від приємної дрімоти, підвівся, приготував собі чашку кави, відсърбнув і раптом зауважив, що всі навколо якимось дивно позирають на мене і ледве стримують сміх. Причина цього відкрилася притьмом: досить було мені нахилитися, щоб застєбнути сандалі, як я побачив, що нігті у мене на ногах, усі десять, покриті блискучим червоним лаком.

— Це що за жарти?! — вигукнув я. — Хто мене так розцяцькував?

За напівпрочиненими дверима веранди почулося хихотіння, добре знайоме мені за минулими подібними витівками.

— Я знаю, хто тут нашкодив! — дав знати я прочиненим дверям. — Зараз я вас піймаю, намну вуха і цим же червоним лаком розмалюю вам носи. І побачите, я все це зроблю так швидко, що встигну ще повернутися до своєї кави, перш ніж вона остигне!

Стримане хихотіння перетворилося на захоплений дитячий вереск, тим самим підтвердивши мої підозри. Ну звичайно — поки я спав, до мене підкралась мої маленькі племінниці Роні і Номі, доньки мого брата. Молодша, як вони потім пояснювали хором, пофарбувала мені чотири пальці, а старша решту шість. Вони сподівалися, що я після сну нічого не помічу, вийду в такому вигляді на люди і ходитиму вселюдським посміховищем. Зараз, коли їх лихий намір зірвався, вони забігли до кімнати з криком:

— Не змивай фарбу, дядьку Меїре, будь ласка, не змивай, це страшенно красиво!

Я сказав, що цілком з ними згоден. Це, звичайно, страшенно красиво, але тут є одне маленьке утруднення. Мені треба ось-ось піти на певний важливий захід і навіть виступати там. Не можу ж я з'явитися перед сторонніми людьми у такому вигляді. Адже зараз уже літо, влітку я ходжу в сандалях, і всі побачать мої нафарбовані нігті.

Вони все це давно знають, заявили мої племінниці, і про важливий захід, і про мій виступ там, тому вони й розмалювали мене саме сьогодні.

На це я, у свою чергу, заявив, що на будь-який інший захід я з великою втіхою пішов би в такому вигляді, та тільки не на цей. Тому що на той захід, куди я йду сьогодні, зберуться такі люди, виступати перед якими з нафарбованими, та ще на ногах, та ще червоним лаком нігтями може ризикнути лише цілковитий відчайдух.

Річ у тім, що виступ, який я з таким запалом обговорював з племінницями, мав відбутися в одному з господарств мого рідного мошаву Нагалаль¹ в Ізреельській долині² з нагоди відкриття старого, недавно розчищеного й підновленого схрону зброї Хагани³. Цей схрон був споруджений за часів британського мандата⁴ і схований у короварні, замаскований під яму для стікання сечі. А я у своїй першій книжці «Російський роман» описав точнісінько такий вигаданий схрон у якомусь вигаданому селі нашої Долини. Книжка вийшла, і тоді в нашому мошаві, у тому господарстві, де такий схрон у мандатні роки насправді існував, почали з'являтися читачі, котрі хотіли побачити його на власні очі.

Поступово поголос про схрон став переходити з уст в уста, кількість не в міру цікавих усе зростала, і вони починали вже потроху надокучати іншим мошавникам, але тут кмітливі

---

¹ *Мошав* — колективне поселення, в якому окремі господарства залишаються приватними, а збут здійснюється на кооперативних засадах. *Нагалаль* — перший робітничий мошав, один з центрів мошавного руху, пов'язаного з Ізраїльською партією праці.

² *Ізреельська долина* — друга за величиною (після Йорданської) внутрішня долина Ізраїлю; тягнеться від Хайфської затоки на схід між горами Самарії і Галілеї.

³ *Хагана* — єврейська підпільна збройна організація, створена 1920 р. в Палестині для захисту єврейських поселень від арабських погромів і збройних нападів.

⁴ *Британський мандат* — у 1920 р., згідно з Декларацією Бальфура, схваленою європейськими державами, Британія отримала мандат на правління Палестиною. Термін дії мандата закінчився 1948 року.

господарі зрозуміли, як їм «дістати солодке з цієї гіркоти»¹. Вони підновили дряхлий схрон, збудували над ямою невеличку альтанку для відвідувачів і тим самим додали ще одне джерело доходу до всіх інших галузей свого господарства. А на той день, коли племінниці нафарбували мені нігті на ногах своїм червоним лаком, якраз призначено було офіційне відкриття цього відродженого схрону, і мене попросили виступити на урочистій церемонії.

— А тому тягніть сюди хутчій ацетон і зітріть з мене оцю вашу страшенну красу, — попросив я племінниць. — І зробіть ласку, швидесенько, мені вже час іти.

Та ба, племінниці стали дибки проти цього.

— Підеш так! — сказали вони хором.

Я знову почав утовкмачувати, що йдеться про справжнісіньке чоловіче свято і що в ньому візьмуть участь кілька поколінь бійців нашої Долини, ветерани Хагани, Цахалу, Хішу і Пальмаху², ті славетні герої багнета і плуга, які не раз перековували мечі на рала і навпаки, словом, любі мої племінниці, — люди тієї вдачі, яким чоловіки з нафарбованими червоним лаком нігтями аж ніяк не до шмиги.

---

¹ Переробка відомої загадки Самсона (Суд. 14, 14): «...із сильного вийшло солодке».

² Цахал — Армія оборони Ізраїлю. Хіш — частини, сформовані Хаганою за часів Британського мандата 1939 р. Пальмах — добровольчі молодіжні підрозділи Хагани, створені 1941 р. для виконання особливих завдань у боротьбі із збройними нападами арабів на єврейські поселення.

Мої доводи не справили ніякогісінького враження.

— А тобі-то що?! — мовили племінниці. — Ти ж сам сказав, що це красиво.

— Знаєте що?! Якщо ви зараз же не зітрете з мене цей лак, я зніму сандалі й надіну туфлі! — пригрозив я. — І ніхто не побачить цього вашого лаку, собаці під хвіст усі ваші старання.

— Ти просто боягуз, — сказали вони хором. — Ти боїшся, що скажуть про тебе в мошаві.

Ці слова відразу подіяли. Самі того не усвідомлюючи, мої малолітні племінниці влучили у вразливе місце. Кожен, хто знайомий з давнім поселенським рухом¹ і коли-небудь потрапляв під вогонь його критики, знає, що в цих невеликих колективах, у кібуцах і мошавах, погляди так і пронизують, вуста щедрі на зауваги, а чутки злітають і сідають, як журавлі на засіяному полі. А в таких місцях, засновники й історія яких такі славні й відомі, як у нашому мошаві Нагалаль, то й поготів. Тут вимоги куди жорсткіші, і якщо хто хоч раз відхилився від борозни — дарма, праворуч чи ліворуч, угору чи вниз, навіть якщо то була його єдина, до того ж дитяча помилка, — йому цього все одно вже не забудуть. Що вже казати про того, хто давно заробив звання «дивак», «чудило» чи взагалі «цудрейтер»², та ще до того ж «не дуже удатний» — на

---

¹ Рух — розмовна назва ізраїльського Робітничого руху, спільна назва розгалуженої системи сіоністських робітничих організацій, партій, молодіжних і поселенських рухів і суспільних об'єднань в Ерец-Ізраель.

² Цудрейтер — божевільний, схибнутий.

цілковиту протилежність «удатному», що є однією з найвищих відзнак, якими колектив удостоює своїх обласканих успіхом синів.

Але я вже так багато років прожив у місті, далеко від Нагалая, що для мене усі ці слова: «що», і «скажуть», і «в мошаві», — так само, як і всі їх поєднання, помітно втратили колишню силу і грізність. Тому я подумав-подумав і вирішив підняти рукавичку, точніше, сандалі. Я взувся, сунув до кишені текст свого привітання і з виставленими перед людські очі нафарбованими нігтями вирушив на церемонію відкриття героїчного схрону. Домашні проводжали мене поглядами — хто весело, хто сумовито, хто глузливо, а хто й з тривогою: чи повернеться ж бідолаха взагалі? І в якому стані?!

Признаюся чесно: хоча з дому я виходив дуже сміливо й рішуче, але в міру наближення до місця наміченої церемонії у моїй душі зростала неабияка тривога. А прийшовши на місце, я вже почував добрячий страх. Проте глибоко в душі я все ще живив боязку надію, що нікому не западе в голову роздивлятися мої ноги. І ця надія справді здійснилася: ніхто не зробив мені ніякої зауваги, ніхто не сказав мені кривого слова. Навпаки — всі виявляли щире приязність і симпатію. Моя долоня так і похрускувала в мужніх рукостисканнях. Мої плечі раз у раз пригиналися під важкими поплескуваннями. І мій короткий виступ теж пройшов цілком вдало й спокійно. У всякому разі, так мені здалося.

Відроджений схрон я, зрозуміло, використав у своїй промові на всі сто — і як символ нашої пам'яті, і як метафору

всього, що приховують від сторонніх очей і що взагалі приховано в глибинах людської душі. Як годиться письменникам, я пишномовно розводився про те, що видно на поверхні, а що — в глибині, до чого наші очі відкриті і чого вони не бачать, — а звідси вже було рукою сягнути до таких випробуваних дрібничок, як «уява й реальність», «співвідношення правди й вигадки в мистецтві та літературі» і всього решти, чим письменники торгують чарками й навінос і про що вони здатні виспівувати як соловейко, навіть заплющивши очі й не заглядаючи в папірець.

А потім, коли я кінчив говорити, зійшов з маленької сцени і зітхнув, нарешті, з полегкістю, до мене підійшла молода жіночка з родини власників схрону і сказала, що хотіла би про дещо запитати мене без сторонніх. Спочатку вона подякувала мені за виступ, запевнила, що дістала велику насолоду, а потім, ніби між іншим, додала, що хотіла б, якщо можна, ще запитати мене, яким лаком я фарбую собі нігті. Дві її приятельки, які теж були на виступі, просили її дізнатися. Але вона й сама цей колір теж дуже вподобала.

А що той самий колір відразу спалахнув на моєму обличчі, вона відразу ж поспішила сказати, що особисто вона нічого поганого в цьому не вбачає, навпаки, у цьому є навіть деяка пікантність, щось таке, чого їй завжди бракувало в їхньому сільському житті і що, можливо, є багатозначним вісником майбутніх змін, — хоча ось у деяких інших слухачів мій вигляд, здається, не викликав цілковитого розуміння.